



SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060304

DOM
2019-09-30
Stockholm

Mål nr
M 8337-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-08-17 i mål nr M 1738-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

A

Motparter

1. Länsstyrelsen i Uppsala län
751 86 Uppsala

2. B

Ombud: Advokaten x

SAKEN

Tillsyn av rörlagt dike på fastigheten FA1 i Östhammars kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom undanröjer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsens i Uppsala län beslut den 15 februari 2018, dnr 535-2285-2017, och återförvisar målet till länsstyrelsen för fortsatt handläggning.

Dok.Id 1523654

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	Telefax	Expeditionstid måndag – fredag 09:00–16:30
---	---	--	----------------	---

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A har yrkat att rörläggningen i diket på fastigheten FA1 ska åtgärdas.

B har motsatt sig ändring och begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå överklagandet och fastställa mark- och miljödomstolens dom.

Länsstyrelsen i Uppsala län har vidhållit sitt beslut.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande:

Rörläggning har skett utan tillstånd eller rådighet över marken som diket passerar. Rörläggningen kräver tillstånd eftersom det rör sig om ökad markavvattning från flera fastigheter på andra sidan vägen. Det är uppenbart att dräneringen av strandängen försämrats högst påtagligt. Sedan rörläggningen har nedre delen av hans tomt översvämmats flera gånger. När både röret och det som med god vilja kallats dikesanvisning ovanför röret blir fyllda med alger, vass, slick och löv blir översvämningarna mycket värre än när de hade ett öppet, brett och lättrensat dike. Den felaktiga rörläggningen kommer på sikt sannolikt att leda till att strandängens lägsta del åter blir sumpmark. Det är felaktigt att strandängen naturligt översvämmas vid högvatten. Den översvämmas endast vid högvatten på grund av kraftig storm eller vid stopp i diket i samband med storm eller vid snösmältningen. Det är även felaktigt att hela strandängen lutar mot diket. Vid avläsning av höjdkurvorna syns att lågpunkten ligger ca 10 m från lillstugan. Den ligger alltså lägre än rörläggningens nära omgivning vid och nedanför tomtgränsen.

Genom att gräva sönder både stendiket och det tjockväggiga gamla gummiröret ut till sitt nya större rör har motparten helt förstört de gamla, men väl fungerande dräneringarna. De mynnade många meter längre ner i det dåvarande öppna diket. Röret

låg tidigare på dikets botten på en längre sträcka och den delen lyftes upp några gånger varje år för att fyllas med vatten via en tratt och sedan snabbt placeras under vattenytan i dikets botten. På det enkla sättet skapades en sughävert. Han har aldrig påstått att gummiröret utgår från stenmagasinet. Gummiröret är mycket längre. Det utgår från det område framför lillstugan, som visade sig torra upp sist efter snösmältning och inte tömdes tillräckligt av stendiket. Röröppningen förankrades i en grop med småsten och grus. Motparten hänvisar bara till den rörläggning som lades ned för fem år sedan när de byggde en ny sommarstuga. Det röret, som är tätt och relativt smalt, kommer från den nya byggnadens grund och dränerar inte ängen. Det röret nämns inte i hans anmälan.

B har i huvudsak anfört följande:

Han har låtit rörlägga aktuellt dike till den del diket är beläget på hans fastighet FA1. Han har som verksamhetsutövare ansvar för den gjorda rörläggningens funktion och har tagit det ansvaret genom återkommande tillsyn. Det enda hinder som noterats är att en sten instoppats i rörmyningen mot havet. Vid övriga inspektionstillfällen har vattnet flutit på bra och både in- och utlopp till det rörlagda diket har varit fria. Hela strandängen och A's fastighet lutar mot diket, vilket innebär att vattnet naturligt söker sig mot den delen av fastigheten FA2. Det skulle vara oproportionerligt att förelägga om återställande av utförda åtgärder. Strand-ängen och A's fastighet är ett naturligt sankt område.

I anmälan hävdas att ett stendike och en ledning från ett stenmagasin grävts av. Något grävningsarbete har inte utförts i diket, varför påståendet är felaktigt. Något väl synligt gummirör i botten av diket har inte observerats av entreprenören, som särskilt tillfrågats om detta. Någon anslutning har inte heller påvisats av det s.k. stendiket till diket. I avsaknad av något som kan hänföras till begreppet stendike, i avsaknad av något gummirör och med beaktande av topografien för området kan den gjorda rörläggningen av diket inte ha påverkat avvattningen på strandäng och tomt.

Länsstyrelsen har hänvisat till sin bedömning i tillsynsärendet och till sitt yttrande i mark- och miljödomstolen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Inledningsvis konstaterar Mark- och miljööverdomstolen i likhet med länsstyrelsen och mark- och miljödomstolen att ärendet gäller länsstyrelsens tillsyn över vattenverksamheter. Det vatten som är att betrakta som avloppsvatten enligt 9 kap. 2 § 3 miljöbalken omfattas därför inte av denna prövning.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att underinstanserna har haft olika uppfattning om vad anmälan avsett och vilka brister som påtalats. Länsstyrelsen har prövat klagomålet utifrån påverkan på dräneringen från husgrunden på A's fastighet och konstaterat att denna påverkan är liten och med enkla medel kan avhjälpas, varför det inte är skäligt att kräva någon ytterligare åtgärd. Mark- och miljödomstolen har prövat om det aktuella diket har någon markavvattande funktion på strandängen och om denna funktion har påverkats av rörläggningen av diket. Domstolen kom fram till att diket har en viss markavvattande funktion, men att rör-läggningen påverkar avvattningen i så begränsad omfattning att det inte kan anses proportionerligt att kräva en återställning av diket.

Det framgår enligt Mark- och miljööverdomstolens mening att ärendet inte är tillräckligt utrett vad gäller framförallt påverkan på strandängen. Länsstyrelsen har inte prövat denna fråga och mark- och miljödomstolen har utgått från att det inte sker någon dränering vid högvatten, men har inte bedömt hur dräneringen påverkas under de delar av året då det inte är högvatten. Det är därmed inte tillräckligt utrett om det är uppenbart att aktuell vattenverksamhets inverkan på vattenförhållandena varken skadar allmänna eller enskilda intressen. Det åligger därför länsstyrelsen att i egenskap av tillsynsmyndighet vidta ytterligare åtgärder. Länsstyrelsens beslut att avsluta ärendet utan åtgärd ska följaktligen undanröjas och målet återförvisas dit för fortsatt handläggning.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, tekniska rådet Dag Ygland, hovrättsrådet Christina Ericson, referent, samt tf. hovrättsassessorn Annika Grönlund.

Föredragande har varit Vilma Herlin Hjorth.



NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2018-08-17
Meddelad i
Nacka strand

Mål nr M 1738-18

PARTER

Klagande

A

Motparter

1. Länsstyrelsen i Uppsala län
751 86 Uppsala

2. B

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Uppsala läns beslut den 15 februari 2018 i ärende nr 535-2285-2017, se [bilaga 1](#)

SAKEN

Tillsyn av rörlagt dike på fastigheten FA1 i Östhammars kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 535987

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 30 E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00–16:30

BAKGRUND

Den 31 mars 2017 inkom A, som äger fastigheten FA2 i Östhammars kommun, till Länsstyrelsen i Uppsala län (länsstyrelsen) med en begäran om tillsyn av en olovlig röranläggning i ett avvattningsdike. Länsstyrelsen beslutade den 15 februari 2018 att inte viderstå någon åtgärd och avskriva ärendet från fortsatt handläggning. A har överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

A har, som det får förstås, yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva det överklagade beslutet och återförvisa ärendet till länsstyrelsen för erforderlig handläggning.

A har till stöd för sitt överklagande anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsens beslut gäller en 23 m lång kulvert som lagts ner i den nedre delen av ett låglänt vattenområde utan tillstånd, anmälan, samråd, eller rådighet över marken och mot markägarnas uttryckliga vilja (ägarna till 84 m av diket ovanför kulverten). Länsstyrelsens beslut är fattat på otillräckliga och felaktiga grunder. Det finns bl.a. en allvarlig missuppfattning avseende de faktiska förhållandena runt kulverten och dess placering.

Det är inte den skadade dräneringen på hans tomt som åsyftas i anmälan. Han har skickat in en detaljerad karta till länsstyrelsen som visar var ytvattendräneringen av stenmagasin och stendike på den lägre delen av strandängen är belägna. De mynnade i det nu rörlagda diket och fungerar inte sedan den delen av diket fördjupades och rätades ut vid rörläggningen. Det exakta läget för stendiket, som anlades för ca 60 år sedan, är svårt att ange, men det smala ytligt liggande böjliga polyeten-/gummiröret som grävdes ner några år senare borde vara lätt att återfinna. Den avslutande delen av det röret låg på en längre sträcka av botten på diket innan detta rörlades. Det röret fungerade som en sughävert och förde bort ytvatten från den lägst belägna delen av ängen efter snösmältning, höststormar eller långvarigt regn.

Det drygt 100 m långa diket från Stenskärsvägen ner till havet, varav 84 m på hans tomt, anlades av stamfastigheten på 50-talet för att avvattna vägen och blivande tomter på andra sidan vägen. Bara den övre tredjedelen av diket rörlades, eftersom fallet i den nedre delen av diket var för litet. Röret skulle dessutom hamna för ytligt på en lång sträcka utmed den låglänta ängen, om det skulle uppfylla det gängse kravet att mynna ut ovanför havsytan. En rörläggning utan tillräckligt fall och i ytligt läge har tidigare bedömts innebära

- en risk för att rörets mynning i havet blir utsatt och skadad vid stormar och isläggning eller isskjutning,
- en risk för att röret fylls av sediment och slam från vägen och fastigheterna ovanför vägen, samt av slam och sjögräs från havet, och
- en risk för igenfrysning av det ytligt liggande röret.

Under våren 2017 uppmärksammades det att ytvatten blev stående på den lägst belägna delen av strandängen under lång tid. Efter långvarigt regn och framför allt under sensommaren och hösten blev vatten ståendet mer eller mindre permanent i området. Vid besök den 13 oktober 2017 var en stor del av ängen så vattensjuk att man måste ha stövlar för att gå till diket. Höstlöv, slick och alger efter en lindrig storm hade delvis fyllt den övre rörmyningen medan rörmyningen i strandkanten var osynlig på grund av att den var helt täckt av en vall med sjögräs, slick och alger. Vattnet rann dock relativt bra ut genom vällen. Vid besök den 29 december samma år var hela diket ovanför röret fyllt med vatten, som också runnit ut över ängen. Den övre röröppningen var till en del dels fylld med uppspolad slick och alger från stranden, dels med löv, torra kvistar och diverse skräp från dikets övre öppna del. Det som länsstyrelsen kallar dikesanvisning ovanför röret var helt fyllt och ogenomträngligt för vatten. Den nedre öppningen täcktes av en ännu högre och mer kompakt strandvall än i november och det tog lång tid att gräva fram röret för att få passage för allt vatten. Detta rör, vilket ligger i ett vattenområde, där diket några gånger per år ligger helt under havsytenivån, fungerar mer som en fördämning än ett avvattningsrör. Man har vid rörläggningen dessutom grävt sönder eller täppt till de ledningar, som i mer än 50 år har dränerat bort ytvatten från den vackra

strandängens lägsta delar. Strandängen anlades enligt avtal med den dåvarande stamfastighetsägaren som en kompensation för det långa diket, som till övervägande del är anlagt på hans mark. Diket och den sankna marken runt den övre delen av det öppna diket är fortfarande en belastning för hans fastighet både ekonomiskt och ur miljö- och arbetssynpunkt.

Det egentliga syftet med rörläggningen kan antas vara en förberedande åtgärd för en vägbyggnad utmed stranden. Detta skulle i sin tur göra det möjligt att bygga parkering, pir och sjöbodar på samma sätt som i Kolbottenviken, ca 700 meter söder ut. Ett staket, som effektivt hindrar allmänheten att röra sig fritt på strandängen, har uppförts framför hans tomtgräns. Både rörläggningen och staketet har tillkommit utan anmälan eller tillstånd.

Om mark- och miljödomstolen delar hans uppfattning om krav på anmälan eller tillstånd för rörläggningen vill han att eventuella framtida ansökningar, anmälningar eller tillstånd i detta ärende hanteras av domstolen. Länsstyrelsen har handlagt ärendet under mer än ett års med minst fyra olika handläggare. Länsstyrelsen har vidare inte ställt upp på besök, trots att han erbjudit sig att komma med kort varsel när som helst. Han ifrågasätter också om länsstyrelsen har agerat opartiskt vid handläggningen av ärendet. Stamfastighetsägaren har genom åren erhållit ansevärd bidrag från bl.a. länsstyrelsen för att röja, vårda och inhägna flera av stamfastighetens stränder på Stenskar. Bidragen har möjliggjort försäljning och byggande av ett flertal sjöbodar på dessa stränder utan vare sig bygglov eller dispens från det krav som finns i detaljplanen på att endast båthus får byggas.

A har till stöd för sin talan gett in och åberopat ett flertal fotografier samt en skiss över diket och dess omgivning.

Länsstyrelsen har anfört i huvudsak följande i samband med att den överlämnat överklagandet till domstolen. Länsstyrelsen har uppfattat omständigheterna i tillsynsärendet på det sättet som beskrivs i överklagandet. Dräneringsröret som enligt tjänsteanteckning vid tillsynsbesöket den 7 november 2017 var framgrävt är,

vilket anges i beslutet, del av dräneringen av husgrunden på fastigheten. Länsstyrelsens bedömning av husets dränering framgår av beslutet i ärendet. Strandängen som klagomålet i grunden handlar om är belägen under högsta förutsebara vattenstånd och utgör en lågpunkt i terrängen som naturligt översvämmas vid högvatten. Länsstyrelsen har mot beaktande av möjligheten att avhjälpa eventuell påverkan på husets dränering samt strandängens lokalisering i terrängen gjort bedömningen att inte vidta någon ytterligare åtgärd i ärendet. Vidare ska länsstyrelsens slutsats uppfattas så att länsstyrelsen bedömt att kulverteringen inte varit att anse som tillståndspliktig vattenverksamhet enligt miljöbalken.

Efter föreläggande från domstolen har länsstyrelsen tillagt i huvudsak följande. Den ingivna skissen stämmer i stort överens med länsstyrelsens uppfattning av utförandet. Dräneringen för huset finns inte med på skissen. Så som länsstyrelsen har uppfattat den ansluter dräneringen för huset och det stenlagda täckdiket i ungefär samma läge till diket/rörläggningen strax utanför fastighetsgräns för FA2. Länsstyrelsens bedömning är att det inte kan uteslutas att stenmagasinet med stenlagt täckdike periodvis kan ha en viss dränerande funktion på Strandängen, vilken utgör en lågpunkt i terrängen under högsta förutsebara vattenstånd. Det är naturligt att strandängen återkommande översvämmas. Länsstyrelsen bedömer dock att det fortfarande finns en dikesanvisning över det rörlagda diket som innebär att strandängen kan avvattnas i den riktningen. Rörläggningen fungerade vid länsstyrelsens tillsynsbesök på platsen den 7 november 2017. Enligt länsstyrelsen är rörläggningen att se som en vattenanläggning där verksamhetsutövaren har ett underhållsansvar att sköta sin anläggning så att det inte uppkommer skada på allmänna eller enskilda intressen. Om röret skulle täppas igen på det sätt som A befarar är det således verksamhetsutövarens ansvar att se till att det åtgärdas. Det är en marginell höjdskillnad mellan dikesanvisningen och det nedlagda röret. Länsstyrelsens bedömning är att området kan avvattnas genom röret. Om röret av någon anledning inte skulle fylla sin funktion kan vattnet rinna via dikesanvisningen. Oavsett vilken väg vattnet tar kan strandängen avvattnas utan merskador.

Länsstyrelsen har till sitt yttrande gett in och åberopat en bild tagen i samband med tillsynsbesöket den 7 november 2017 och ett utdrag ur den nationella höjddatabasen.

A har i svar över länsstyrelsens yttrande anfört bl.a. följande. Länsstyrelsens uppfattning är felaktig. På den ingivna skissen ligger ”stendiket” åtskilliga meter in på allmanningen till skillnad från det ytliga röret från husgrunden som ligger helt nära gränsen och inte dränerar ängen på något sätt. Det är anmärkningsvärt att länsstyrelsen inte nämner den andra dräneringsledningen från strandängen som beskrivs i hans anmälan. Röret, som tidigare har beskrivits, låg i botten av diket och fungerade som en sughävert. Detta rör är sedan diket fördjupades, rätades ut och rörlades endera tilltäppt eller avgrävt. Höjdkartan visar att den lägsta delen av strandängen ligger under nivån vid diket och den bristfälliga återfyllnaden av diket, som länsstyrelsen väljer att kalla dikesanvisning. Det grundläggande arbetet med strandängen utfördes av den dåvarande ägaren av stamfastigheten i enlighet med vad som avtalats med köparna av bl.a. FA2 inför köpet, genom att fylla upp, planera ut och dränera dåvarande kärr på hans tomt. I samband därmed anlades Strandvägen och gjordes viss rörläggning samt fördelades arbetet att hålla diket öppet. Avtalet, som reglerar rådigheten över och nyttjandet av det 84 m långa diket på hans tomt samt nyttjandet av strandängen, ingicks muntligen mellan FA1 och FA2 att gälla under vägens livstid. Det har aldrig tidigare ifrågasatts. Eftersom ägaren av stamfastigheten nu ifrågasätter avtalet bör rätten framföra ett krav på rådighet avseende diket till ägaren av stamfastigheten samt besluta att detta avtal ska fortsätta att gälla till dess att ett nytt avtal har ingåtts.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser framgår av länsstyrelsens beslut.

Vad mark- och miljödomstolen har att bedöma i detta mål är om det finns fog för att, inom ramen för länsstyrelsens tillsynsverksamhet, kräva några åtgärder såvitt avser på fastigheten bedriven vattenverksamhet. Domstolen har således att pröva om det aktuella diket har en markavvattnande funktion på strandängen och i vilken

mån denna funktion har påverkats av den rörläggning som gjorts under år 2017 i den nedersta delen av diket. För övrig avledning, dvs. avledning av dagvatten från husgrund och väg inom detaljplanelagt område, ansvarar kommunen för tillsynen. Dessa frågor kan således inte prövas inom ramen för detta mål. Inte heller kan frågan om det föreligger något civilrättsligt avtal som reglerar bl.a. nyttjanderätten till diket och strandängen prövas inom ramen för detta mål.

Såvitt framgår av länsstyrelsens utredning kan det aktuella diket periodvis ha en markavvattnande funktion. Av utredningen i målet, bl.a. ingivna höjddata, är det dock klarlagt att strandängen ligger så lågt att denna funktion vid högvattensituationer i huvudsak förlorar sin verkan. Mark- och miljödomstolen delar mot bakgrund härav länsstyrelsens bedömning att den rörläggning som gjorts påverkar avvattningen från strandängen i så begränsad omfattning att det inte kan anses vara proportionerligt att kräva en återställning av diket. Inte heller finns det mot bakgrund av den utredning som finns i målet anledning att förelägga verksamhetsutövaren att vidta några andra åtgärder med anledning av rörläggningen. Vad A har anfört om att det funnits en äldre rörledning som fungerat som en sughävert i högvattensituationer, och som nu inte längre fungerar, ger inte anledning till någon annan bedömning. Hans överklagande ska därmed avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 7 september 2018. Prövningstillstånd krävs.

Elisabet Wass Löfstedt

Ingrid Johansson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Elisabet Wass Löfstedt, ordförande, och tekniska rådet Ingrid Johansson. Målet har beretts av beredningsjuristen Erik Stavefeldt.